

Są jedynymi ssakami zdolnymi do aktywnego lotu, co w połączeniu z innymi osobliwościami ich biologii sprawiło, że w obrębie zoologii wyłoniła się swoista dziedzina wiedzy, traktująca wyłącznie o nich, zwana chiropterologią. Nazwa ta pochodzi od naukowej nazwy rzędu – **Chiroptera** (co w klasycznym języku greckim oznacza „rękoskrzydłe”).

Borowiec wielki

Nietoperze należą do starych ewolucyjnie grup ssaków – pojawiły się prawie 55 milionów lat temu, w epoce eocenu.

Nietoperze prowadzą przeważnie nocny tryb życia, większość z nich posługuje się doskonale wykształconą **echolokacją**, która polega na wysyłaniu bardzo wysokich (niesłyszalnych dla człowieka)

Karlík malutki

dźwięków i nasłuchiowaniu ich echa, wzrok odgrywa u nich mniejszą rolę. Krajowe gatunki odżywiają się owadami, a jeden nietoperz potrafi zjeść nawet 3000 komarów podczas nocy. Łowią je w różnych miejscach: w lasach, nad wodami, na terenach otwartych, a nawet w centrach miast.

Wiosną samice nietoperzy gromadzą się w tzw. **kolonie rozrodcze**, liczące w Polsce od kilku do kilkuset osobników. W maju i czerwcu w koloniach tych przychodzą na świat małe nietoperze. Każda samica rodzi i wychowuje tylko jedno, rzadko dwa młode w ciągu roku.

Nocek rudy

Późnym latem nietoperze opuszczają swoje letnie schronienia i stopniowo przenoszą się do kryjówek zimowych, odbywając niekiedy długie wędrówki. Jesienią, kiedy zaczyna brakować im podstawowego pokarmu (latających owadów), zapadają w sen zimowy, zwany **hibernacją**. Do pełnej aktywności powracają wiosną, gdy znów robi się ciepło i zaczynają latać owady.

Mopek

Nocek Natterera

Dotychczas na świecie opisano około 1100 współcześnie występujących gatunków nietoperzy. Pod względem ich liczby jest to więc drugi (po gryzoniach) rząd ssaków na świecie. W Polsce występuje **25** gatunków nietoperzy (przedstawiciele 2 rodzin – mroczkowatych i podkowcowatych). Natomiast w Parku Krajobrazowym „Dolina Słupi” stwierdzono występowanie **10** gatunków (wyłącznie z rodziny mroczkowatych), są to:

1. **Nocek Natterera** (*Myotis nattereri*)
2. **Nocek rudy** (*Myotis daubentonii*)
3. **Mroczek późny** (*Eptesicus serotinus*)

Gacek brunatny

4. **Karlík malutki** (*Pipistrellus pipistrellus*)
5. **Karlík drobny** (*Pipistrellus pygmaeus*)
6. **Karlík większy** (*Pipistrellus nathusii*)
7. **Borowiec wielki** (*Nyctalus noctula*)
8. **Gacek brunatny** (*Plecotus auritus*)
9. **Mopek** (*Barbastella barbastellus*)
10. **Nocek łydkowosy** (*Myotis dasycneme*)

Na szczególną uwagę zasługują **mopek** i **nocek łydkowosy**, umieszczone są w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej, będącej podstawą tworzenia sieci Natura 2000, a nocek łydkowosy dodatkowo w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Mopek, na Pomorzu będący gatunkiem bardzo rzadkim i występującym tylko lokalnie, jest gatunkiem osiadłym i związanym z lasami, zimuje w chłodnych i dość suchych podziemiach. Nocek łydkowosy, uważany za gatunek rzadki i zagrożony, latem jest związany z dużymi zbiornikami wody, zarówno stojącej jak i płynącej, zimuje w podziemiach różnego typu.

Nietoperze w Pakru Krajobrazowym „Dolina Słupi”

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” we współpracy z chiroprologami z Uniwersytetu Gdańskiego i Polskiego Towarzystwa

Penetracja zimowisk

stwa Ochrony Przyrody „Salamandra” realizuje od 2004 roku „Projekt czynnej ochrony nietoperzy”. Aby go rozpocząć, niezbędne było poznanie składu gatunkowego i rozmieszczenia nietoperzy na terenie PK „Dolina Słupi”, a także waloryzacja letnich i zimowych kryjówek tych zwierząt na jego obszarze. Do podjęcia badań skłonił nas fakt znikomego rozpoznania chiropterofauny zasiedlającej teren Parku.

Podstawową metodą gromadzenia informacji o chiropterofaunie letniej są odłowy nietoperzy w sieci i towarzyszące im nasłuchy detektorowe a także kontrole skrzynek rozrodczych. Od roku 2004 do chwili obecnej pracownicy Parku rozwiesili w jednowiekowych drzewostanach sosnowych 240 skrzynek dla nietoperzy w większości zmodyfikowanego typu Stratmann. Latem stwierdzono występowanie 9 gatunków nietoperzy. Zimą kontrolowane są 52 potencjalne miejsca hibernacji nietoperzy, w których stwierdzono zimowanie 5 gatunków nietoperzy: nocka Natterera, nocka rudego, gacka brunatnego, mrocza późnego i mopka. Zasiedlenie kryjówek zimowych jest wysokie i wynosi około 50%. Łącznie na terenie Parku odnaleziono 29 miejsc hibernacji nietoperzy, głównie małych piwnic pod budynkami.

Dlaczego chronimy nietoperze?

- wszystkie zamieszkujące Polskę nietoperze objęte są ochroną gatunkową, zarówno przez prawo polskie jak i międzynarodowe;
- są interesującą grupą zwierząt, zwiększającą bioróżnorodność obszaru Parku;
- nietoperze są naszymi sprzymierzeńcami w walce z uciążliwymi owadami (np. karlik lotki, jeden z dwóch najmniejszych krajowych nietoperzy, potrafi zjeść do 1000 komarów w ciągu nocy).

liwymi owadami (np. karlik lotki, jeden z dwóch najmniejszych krajowych nietoperzy, potrafi zjeść do 1000 komarów w ciągu nocy).

Co zagraża nietoperzom?

- zmniejszanie się liczby kryjówek nietoperzy – głównie dziuplastych drzew i starych, pełnych zakamarków domów;
- stosowanie trujących środków ochrony roślin w rolnictwie i leśnictwie;
- używanie toksycznych substancji do konserwacji drewna w pomieszczeniach gdzie przebywają nietoperze;
- niepokojenie nietoperzy w ich letnich i zimowych schronieniach;
- fałszywe wyobrażenia i przesady na temat nietoperzy.

Działania ochronne realizowane w ramach projektu:

- adaptacja i remont starych piwnic;
- przystosowanie tunelu pod dawną linią kolejową na miejsce zimowania nietoperzy;
- rozwieszanie skrzynek rozrodczych;
- remont starej hydroforni.

Literatura:

K. Sachanowicz M. Ciechanowski. „Nietoperze Polski” - Multico, 2005.

Zimujące nocki Natterera

Tekst: Józef Wyśiński

Zdjęcia: A. Biała, A. Zapart, A. Przesmycka

Redakcja: Mateusz Ciechanowski

Wydawca: Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych w Słupsku

Oddział Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” - 2010 r.

76-200 Słupsk, ul. Szarych Szeregów 14, tel./fax: 59 842 98 29

e-mail: pkds@pomorskieparki.pl • www.dolinaslupi.pl

Wydano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku

Druk: ARW LenART, tel.: 59 842 98 62, www.lenart.home.pl

Samorząd Województwa Pomorskiego

Nietoperze

Park Krajobrazowy

„Dolina Słupi”